

JAROSLAV BÁLEK
ZBABĚLEC

ZBABĚLEC

Jaroslav Bálek

I.

Bohumil byl hodné dítě, poměrně dobře se učil, dbal pokynů rodičů a navštěvoval nedělní mše. Ne, že by jej vše to bavilo, někdy spíše naopak, ale byl ten typ, co uctívá authority, ať už jsou to rodiče, učitelé nebo pan farář. Rodiče byli, jak se tehdy říkalo, prostí lidé a chtěli, aby z jejich jediného syna něco bylo, prostě aby byl pán a nemusel se tolik dřít jako oni. I když na druhé straně rozhodně nebyli žádní chudáci, vlastnili krámk, menší železářství, oba tam prodávali, a ještě měli sem tam i nějakého zaměstnance. Přinášelo jim to docela slušné živobytí. A byli moc rádi, že jejich syn studuje na gymnáziu. To tehdy ve třicátých letech dvacátého století zastávalo ve středním školství elitní postavení a šlo se na něj dostat jen prostřednictvím obtížných přijímacích zkoušek. Úkolem gymnázií bylo, stejně jako je tomu i dnes, především poskytnout přípravu na vysokoškolská studia. Při jejich úspěšném ukončení se vydávalo vysvědčení dospělosti, které mělo velký význam, protože opravňovalo ke vstupu na vysokou školu. A rodiče určitě chtěli, aby se tam Bohumil dostal a byl z něj doktor nebo inženýr. Pokud někdy dostal špatnou známku, tak na něj všemožně působili, aby se zlepšil. Sem patřilo třeba připomenutí hospodářské krize před několika lety spojené s nezaměstnaností, žebračenkami i střílením do demonstrantů. Snad bys nechtěl takhle skončit, kladli mu na srdce. Často mu opakovali, majetek a peníze ti mohou vzít, ale vzdělání, to je důležité, to ti nikdo nevezme. Chtěli

prostě, aby měl nějaký titul, to v té době něco bylo. Půjdeme se do kostela pomodlit, aby ti to ve škole šlo a Bůh tě ochraňoval.

Za dobrou známku dokonce jednou dostal namísto starého a již značně odřené dřevěné penálu nový dvoupatrový, a ještě k tomu kožený. No to bylo něco, to si připadal jako velký šéf. V té době se většinou dávaly velice praktické dárky, jako bavlněné punčochy a tak dále. Z toho možná měly radost dívky, ale nikoliv mladí muži. Hodně se tehdy ctily hesla jako: Kdo šetří, má za tři nebo Práce šlechtí člověka anebo taky Ranní ptáče dál doskáče. To poslední si Bohumil moc neoblíbil, protože se mu večer nechtělo jít do postele a zase naopak ráno brzy vstávat. A přestože se dosti šetřovalo, bývalo zvykem posílat nějaké dárky na faru.

Velkým přáním Bohumilova otce bylo, aby jeho syn rozuměl hudbě a dobře ovládal nějaký hudební nástroj. To považoval pro život za dost důležité. Vybral mu proto housle a našel za tím účelem i dosti zdatného učitele v poměrně prestižní hudební škole. Nebylo lehké se tam dostat, bylo třeba složit jakési přijímací zkoušky, které se mu podařilo nějakou záhadou úspěšně zvládnout. Je třeba říci, že to bylo opravdu s podivem, protože pro tento druh činnosti mu chybělo jakékoliv nadání. Doma musel potom každý den dlouhou dobu cvičit, což z celého srdce nenáviděl. Nakonec k jeho velkému štěstí učitel došel k názoru, že další pokračování ve výuce nemá žádný smysl a je pro oba značným týráním. Dohodl proto s otcem ukončení hodin. Určitě si Bohumil i učitel náležitě oddechli a život se jim začal zdát hned veselejší. Rovněž bylo otcovým přáním, aby rodina v teplejším období jezdila každou neděli na chatu. Matka a vůbec celá rodina

kvůli tomu vynechávala kostel a Bohumil neprotestoval, měl tam kamarády, s kterými mohl hrát fotbal, a nevadilo mu ani zapojování do nejrůznějších zahradních prací, na vzduchu si tak odpočinul od školních povinností. Rodiče schvalovali jeho zájem o sport, a tak jej zapsali do Sokola, ale to se Bohumilovi zdálo takové až moc monotónní a příliš svázané nejrůznějšími předpisy a pokyny, a proto raději hrál fotbal, třeba na ulici před domem nebo na hřišti v místním parku, kam se často chodívalo po škole.

Když ale už byl starší, chtělo se mu občas trávit neděli jiným způsobem, a tak se dostával i do rozporu se svým otcem. Určitá ambicióznost Bohumilových rodičů a možná i jejich ne plně uskutečněné ambice se měly naplnit právě prostřednictvím jejich syna. Říkali mu, kdybys tak byl doktor, to by bylo něco, mínili tím lékaře. Bylo by to pro ně určitě dobré, protože lékařská péče tehdy rozhodně nebyla levná. Ale Bohumil v žádném případě nechtěl být lékařem, protože se mu tato profese zdála příliš odpovědnou a měl strach, že kdyby udělal chybu, což by se určitě mohlo stát, jsme všichni chybující, tak by mohl někomu uškodit. Navíc představa, že by se musel celý život pohybovat mezi nemocnými a mrtvými, jej stresovala. Ale jistou ambicióznost určitě zdědil, a tak myšlenka, že by mohl být doktorem nebo inženýrem, se mu zalíbila. Tak třeba být doktorem práv, to by bylo něco, to se zamlouvalo i rodičům a mohlo jim pomoci i v jejich podnikání. Ale zase být třeba soudcem a posílat lidi do vězení nebo dokonce na smrt, to by nechtěl.

Začátek školního roku 1937 ovlivnilo onemocnění bývalého prezidenta, a jak se tehdy říkalo, zakladatele státu nebo prezidenta osvoboditele, Tomáše G. Masaryka. S napětím se nejen ve škole, ale po celé zemi sledoval jeho zdravotní stav. Četly se a poslouchaly o tom zdravotní zprávy, publikované pravidelně po několika hodinách osobním lékařem prezidentovým doktorem Maixnerem. Pociťovala se úleva, když se objevily údaje o značném posilujícím a klidném spánku předchozí noci a oznámení, že stav se nezměnil, nebo dokonce, že je nemoc na ústupu. Spokojenost vyvolávaly i zprávy, že teplota byla jen 36,8 a denní pořádek pana prezidenta probíhá normálně. V kostelích se za něj sloužily mše a i Bohumilova maminka se za něj modlila. No ale Masaryk záhy nato zemřel. Studenti Bohumilova gymnázia se zúčastnili pohřbu na Václavském náměstí. On sám si myslel, že tam za svůj život bude na různých pohřbech stát asi vícekrát, a to se mu také skutečně vyplnilo. Rakev byla vezena z Hradu na Wilsonovo nádraží a odtud do Lán za zvuku sto jedna dělových výstřelů. Na domech všude vlály černé prapory. Nad Hradem přelétalo padesát čtyři letadel a po celé smuteční cestě dokonce sto devadesát dva letadel. Z lánského nádraží je na hřbitov dva tisíce osm set metrů a cesta byla vroubena asi dvaceti pěti tisíci diváků. Ještě před pohřbem nepřetržitě tři dny a čtyři noci se přicházeli lidé na Hrad s ním rozloučit. Šel tam i Bohumil se školou a taktéž i jeho rodiče. Podle komentářů novin takového společného smutku nezažila Praha od dob pohřbu Havlíčkova.

Poslední dva roky gymnaziálního studia zastihly Bohumila ve velmi složité situaci ve světě, což se projevilo výrazně

i v Československu. Události v roce 1938 měly velmi rychlý spád a ve škole, rodině a ve společnosti vůbec bylo o čem diskutovat. V březnu celý národ rozzlobil postoj západních mocností k anšlusu Rakouska. Němci prostě Rakousko obsadili a nic se nedělo. Ve škole aktuální situaci často rozebírali v hodinách dějepisu. Jeho profesor byl milovník husitství a národního obrození a měl rád Palackého, Havlíčka i Masaryka. Dost si notoval s profesorem češtiny, který byl zase velký milovník a znalec Aloise Jiráska. Oproti tomu profesor němčiny byl Němec, a velmi přísný, byl toho názoru, že každý musí ovládat němčinu minimálně jako češtinu, ne-li dokonce i lépe. Zdálo se, že nadřazuje vše německé a podceňuje vše české. A právě profesor historie jim vykládal, že to je velmi vážné, protože byl narušen celý princip evropské bezpečnosti vytvořený po první světové válce Versailleskou smlouvou. No a to rozhodně není žádná sranda, to může mít nedozírné následky.

Situace se dále hrotila. Henlein a jeho Sudetoněmecká strana předkládali stále nové a nové požadavky. Proslýchalo se, že nás Německo napadne, a proto byla 21. května 1938 vyhlášena pohotovost ozbrojených složek. Říkalo se jí také částečná mobilizace a trvala několik týdnů. V květnových volbách značně posílil Henlein a Hlinkova Slovenská lidová strana.

V létě Bohumil jako sokol cvičil na Strahově na všesokolském sletu, který se stal obrovskou událostí. Sokol byl tehdy velkou celonárodní organizací založenou na národních tradicích, jejíž celkový počet členů se blížil k milionu. Jeho cílem byl všestranný tělesný, duševní i sociální rozvoj. Tady se uplatňovala hesla jako: Ve

zdravém těle zdravý duch nebo V myslí vlast, v paži sílu nebo Tužme se. Pro Bohumila představoval sjezd velký zážitek. Zapůsobila na něj monumentální demonstrace odhodlání bránit nezávislost země za účasti tři sta padesáti tisíc členů Sokola. Značný dojem zanechalo zejména vystoupení třiceti tisíc mužů v programu „Přísaha republiky“. Na sletu se značnou měrou podílela také armáda, a co bylo důležité, nejen naše, ale i jugoslávská a rumunská. Tím se demonstrovalo spojení zemí Malé dohody. Uskutečnila se i letecká přehlídka přímo nad stadionem s účastí nejmodernějších bombardérů. Bohumil jako cvičenec nemohl vše stihnout, a tak mu to pak rodiče doma nadšeně vyprávěli.

A po prázdninách mu začal poslední maturitní ročník, hodně důležitý, protože byl zakončený maturitou. Už se těšil na spolužáky i profesory, aby společně sdíleli nastávající historické chvíle.

A samozřejmě, že bude i více ve styku se svojí láskou Erikou. Padli si do oka již v primě a postupně se jejich vztah vyvíjel, až přerostl i v milenecký. Často spolu chodili na procházky nebo do kina a navštěvovali se v rodinách. Jezdili i na Bohumilovu chatku za Prahu, a to i v zimě, kdy si zatopili v kamnech a než se alespoň trochu oteplilo, museli se k sobě hodně moc tisknout, aby nenastydli. Měli za to, že se jednou vezmou. No možná na to pomýšlela spíše Erika. Bohumil byl rád, že měl holku, ale manželství považoval za spíše vzdálenější perspektivu. Měl samozřejmě zájem o dívky a také mu lichotil jejich zájem, a když v tom nějaká zvlášť vynikala, byl tomu rád a připadal si, jako by při fotbalovém zápase vstřelil krásný a důležitý gól.

Hned začátek září 1938 byl na události až nadměrně nabitý. Srážky v pohraničí mezi německými obyvateli a bezpečnostními orgány vedly v pěti okresech k vyhlášení stanného práva. A v polovině měsíce byl v Německu vydán rozkaz k zaujetí nástupní sestavy proti Československu. Mělo být nasazeno celkem pět armád o čtyřiceti třech divizích. A pravá pohroma přišla 19. září, Bohumilův otec to komentoval: „To je hrozný, co si ta Francie a Anglie dovoluje, voni nám poslali nótu požadující odstoupení území s více než padesáti procenty německého obyvatelstva, a to buď plebiscitem, nebo přímo, což voni preferujou. Prý není možné uvažovat o setrvání těchto oblastí v Československu a je nutné je neprodleně odstoupit Německu. Prodlužování krize by podle nich mohlo ohrozit nejen evropský mír, ale také samotnou existenci Československa. Ta jejich drzost, to je teda hrůza.“

„No to vláda naštěstí odmítla,“ namítal Bohumil.

„Tak to se tedy mejlíš, to bylo včera, dneska je to ale úplně jinak.“

„Fakt? To není možný!“

„To víš, politika se dělá i v noci. Anglie a Francie právě v noci daly nový ultimátum, že v případě konfliktu se na naší straně angažovat nebudou, naopak Československo bude považováno za viníka války.“

„No a co?“

„No co, vláda dnes anulovala původní odpověď, což bylo to odmítnutí, a ultimátum nakonec přijala.“

„Ať jdou do háje, k tomu snad není vláda oprávněna. Anebo jo?“

„Myslím, že není. Podle ústavy by o tom snad měl právo rozhodnout jedině parlament při souhlasu jeho třípětinové kvalifikované většiny.“

„No uvidíme, co bude dále, asi půjdeme demonstrovat.“

„No jen aby to k něčemu bylo.“

Příští hodiny a dny ukázaly, že značná část veřejnosti zdaleka s touto vládní kapitulací nesouhlasí. Zvláště armáda, která požadovala okamžité vyhlášení všeobecné mobilizace a vyhlášení stanného práva na celém území republiky. Vnitropolitickou krizi chtěla řešit dočasným zřízením vojenské diktatury.

Bohumil i se spolužáky spěchal demonstrovat před parlament. No nebyli tam sami, bylo tam asi čtvrt milionu lidí včetně tisíce dělníků operativně přichozích z továren. Požadovalo se odmítnutí přijetí podmínek anglo-francouzského ultimáta, demise Hodžovy vlády a rozhodná obrana samostatnosti republiky. Vše vyznělo v nevídanou přísahu bránit republiku, požadovalo se vytvořit novou, nekapitulantskou vládu. Demonstrace trvala celou noc.

Když přišel Bohumil znaven k ránu domů, rodiče na něj ještě čekali, byli moc nervózní, že pořád nejde, měli strach, aby se mu něco nestalo.

„Kdes byl tak dlouho?“

„Vždyť jsem vám říkal, že jdu před parlament.“

„No jo, tak dlouho, to si musel ještě někde být.“

„Kdepak, a to jsem odešel dříve, tam to ještě pořád probíhá.“

„A jaký to bylo?“

„Úžasný, obrovský odhodlání bránit se. Z balkonu tam mluvil třeba Gajda, Gottwald a Rašín, toho chce hodně lidí za předsedu vlády, která by vedla obranu země.“

Demonstrace, jakož i vlna masových protestů po celé republice vedly k tomu, že Hodžova vláda ztratila veškerou politickou podporu a podala demisi. Prezident Beneš jmenoval novou vládu v čele s hrdinou od Zborova generálem Janem Syrovým, která následujícího dne vyhlásila všeobecnou mobilizaci. To bylo obecně chápáno jako výraz jasného odhodlání k obraně státu. Zdálo se, že republika se bude vojensky bránit. Generál Syrový byl hrdinou první světové války a proslul jako velitel československého sboru v Rusku v době občanské války. Navíc nosil pásku přes jedno oko, a tak byl často nazýván druhým Žižkou. Demise Hodžovy vlády vyvolala částečné uklidnění, hlavně předběžné oznámení, že do nové všennárodní vlády budou povoláni také vojáci. Dělnictvo se z velké části vrátilo zpět k práci do továren.

Byly určité problémy s dostatkem informací. To rozčilovalo Bohumilova otce: „No to je dobrý. Vláda podá demisi a cenzura způsobí, že noviny jsou prázdný. Čtenáři píší, informují, telefonují, a druhý den nespátří nic než prázdné místo. A ty zprávy, co zůstaly, jsou tlumené a uniformované.“

Syrový splnil očekávání, jeho vláda okamžitě vyhlásila všeobecnou mobilizaci československé branné moci, mužů do věku 40 let. No to prostě bylo něco, ale je třeba vidět, že to nebylo asi jen naše rozhodnutí, ale přispěl k tomu pokyn Anglie a Francie i fakt, že tu mobilizaci měli v řadě dalších zemí. Současně byl vyhlášen i stav

branné pohotovosti státu. Mobilizace se týkala přibližně milionu a dvou set padesáti tisíc vojáků. Reakce na její vyhlášení byla mimořádně rychlá. Již několik minut po zveřejnění v rozhlase se u svých útvarů hlásili první záložníci a v následujících hodinách proud vojáků stále sílil. Všichni, kde je tato výzva zastihla, okamžitě opustili svá místa. Někteří práci, jiní místo odpočinku, v hostincích lidé okamžitě platili a pražskými ulicemi utíkali záložníci k nejbližší tramvaji, aby si co nejrychleji mohli vzít doma své věci a nejbližším vlakem odjet. Byl uváděn případ záložního důstojníka, který za třicet pět minut po vyhlášení mobilizace stál v uniformě na nádraží připraven k odjezdu. Nebyla to ale výjimka, takových důstojníků byly tisíce. Měli nastoupit za šedesát šest hodin po vydání mobilizačního příkazu, ale všichni se snažili nastoupit dříve. Ti, co pamatovali i mobilizaci v roce 1914, jako například Bohumilův otec, byli ohromeni tím nadšením, neboť u té předchozí všichni prodlužovali nástup až k posledním hodinám a šli tam se značnou nechtí a proti svému přesvědčení.

Tentokrát se mobilizace týkala i Bohumilova otce. Matka jej rychle pakovala, podle mobilizační vyhlášky se měl dostavit v obnošeném civilním obleku, vzít si jídlo na dva dny, příbor, deku, jehly, nitě, knoflíky, čisticí potřeby na šaty a obuv. Místem určení byla jakási pevnost v západních Čechách.

Profesor dějepisu již překročil věk pro mobilizaci, a tak i během této složité doby stále vyučoval. Při hodině studenty upozorňoval, že je životně důležité, aby Syrového vláda nepřevzala staré závazky Hodžovy vlády, tedy i souhlas s anglo-francouzským ultimátem a

odstoupením českého pohraničí Německu. Pokud to neanulují, tak jsme v háji. V zahraničí se bude mít za to, že Československo v zásadě dalo souhlas k územnímu odstoupení a dál se bude jednat jen o jeho stupni. A jak se ukázalo, tak to skutečně neanuloval ani Syrový ani Beneš, což byla smrtící chyba.

Nato oznámilo Německo předběžné datum zahájení bojových operací vůči Československu na 28. září. Mezinárodní situace tak byla velmi napjatá a válka se zdála být blízko.

A zakrátko nato byla Bohumilova třída upozorněna tentokrát profesorem češtiny na zprávu, kterou ráno přinesla ČTK, že byla podepsána mnichovská dohoda, kde se velmoci dohodly o postupu, který má býti zachován při uskutečňování francouzsko-britského návrhu na řešení sudetoněmecké otázky. Ve smlouvě se stanovily oblasti, které se odstupují ihned, a další oblasti, které se mají postoupit do 10. října na základě rozhodnutí mezinárodního výboru, kde kromě čtyř signatářských zemí měli být i zástupci Československa.

„No to je mela. Co budeme dělat?“

„Snad to vláda nepřijme. Musíme teď poslouchat rozhlas, abychom věděli, co se děje. V takové vážné situaci vás nebudeme ve škole zdržovat. Běžte domů a poslouvejte.“

S napětím se sedělo u rozhlasu a čekalo, co bude. Až odpoledne vystoupil pražský primátor a zároveň ministr bez portfeje Petr Zenkl a oznámil přijetí mnichovského ultimáta. Jak se ukázalo, právě on jako jediný z celé vlády se vzepřel a kategoricky žádal svolat parlament. Když neuspěl, přestal se zasedání vlády účastnit a podal demisi.

„No to je hrůza. Ještě má mluvit předseda vlády armádní generál Jan Syrový,“ pravila Bohumilova matka.

Ten opravdu za nějakou dobu promluvil: „Jako voják a jako předseda vlády, musil jsem a musím na prvním místě myslet na život vás všech, milionů pracujících spoluobčanů, mužů, matek a dětí. Prožívám největší chvíli svého života, neboť plním svůj nejbolestnější úkol, nad který lehčí by bylo zemřít. A právě proto, že jsem bojoval a že vím, za jakých předpokladů se vyhrává válka, musím vám říci otevřeně, jak mě velí svědomí odpovědného armádního velitele, že moc, která se postavila v těchto chvílích proti nám, nás nutí uvědomiti si její přesilu a jednat podle toho. Nejvyšším cílem mým, tak jako každého z vás, jest zachovati život národa. Měli jsme volbu mezi zoufalou a bezvýchlednou obranou, která by znamenala oběť nejen celého dospělého pokolení i dětí a žen, a mezi přijetím podmínek, které v bezohlednosti, jsouce uloženy po nátlaku a bez války, nemají příkladu v dějinách... Byli jsme však opuštěni. Zůstali jsme sami. Všechny státy evropské, také naši sousedé na severu a na jihu, stojí ve zbraní. Jsme v jistém smyslu pevnost, obležená silami, jež jsou daleko mohutnější nežli naše.“

„No ten nám to teda vysvětlil, armádní generál, Žižka 2, hrdina od Zborova,“ reagoval Bohumil a pokračoval: „Ale vždyť vedení armády má úplně jinej názor, říká, že se nesmíme podvolit nátlaku a neučinit žádný územní ústupek. Národ je naprosto jednotný. Armáda má svou povinnost bránit území republiky, chce jít a také půjde do boje. Říká, že musíme jít do války, ať jsou důsledky jakékoli. Vychází z toho, že máme sbor vzdělaných důstojníků a armáda je co do zbraní a munice

jednou z nejlépe vyzbrojených v Evropě, a to i s ohledem na rozvinutou moderní výrobu ve Škodových závodech a jiných tuzemských zbrojovkách. Je dostatečně zmechanizována a zmotorizována. Disponuje třiceti šesti výborně vybavenými divizemi. Byly postaveny nové továrny na výrobu letadel a k použití bylo téměř tisíc pět set moderních letadel. Podél německých hranic stojí pevnosti, kterým se říká druhá Maginotova linie. A ta je místy technicky dokonalejší než svého času francouzská.“

Matka ho uklidňovala: „Slyšela jsem, že Ladislav Rašín jel do prezidentské kanceláře, aby i jménem dalších poslanců upozornil prezidenta Beneše, že odtržení státního území bez souhlasu parlamentu je podle platného práva velezradou. Vyzval ho, aby zabránil katastrofě, jediný způsob záchrany je v zamítnutí mnichovské dohody a svolání mezinárodní mírové konference.“

„Myslím, že to nebude mít velkej efekt,“ obával se Bohumil.

„Na druhý straně nám zase nezabijou tátu, měla jsem o něj velký strach. A samozřejmě nejen o něj, ale i o nás a celej národ vůbec,“ pravila Bohumilova matka.

„Tak to víš, já měl taky trochu strach,“ souhlasil Bohumil, „ale na druhou stranu bych šel klidně i bojovat. Kdyby mě zabili, říkal bych si, že to bylo pro dobrou věc a cítil bych se i jako hrdina, kterej udělal něco velkého a nežil nadarmo. Jdu do ulic, podívat se, co se děje.“

Ale buď opatrněj,“ bála se matka.

„Bez obav.“

Na ulicích všude velký smutek. Lidé ze začátku ani nechtěli věřit zprávám o mnichovském diktátu, neboť zrada byla příliš velká.

V divadlech se nekonala představení, v kavárnách, restauracích a zábavních podnicích nehrála hudba. Začaly se shromažďovat davy lidí a terčem jejich protestů se stal opět Hrad. Bohumil se k nim přidal. Pro zajištění veřejného pořádku bylo na některých místech dokonce nutné povolát do ulic i vojenské hlídky. Jejich účinnost nebyla ovšem velká, protože například v Praze vojáci nepokrytě projevovali sympatie s demonstranty, a tak je bylo nutné brzy stáhnout zpátky do kasáren. Až policie demonstranty vytlačila a poté rozehnala.

Zas to rozebírali v hodině dějepisu a profesor navazoval na své předchozí hodiny: „Bohužel jsem vám to už říkal, že byla chyba, že Surového vláda neanulovala anglicko-francouzské ultimátum a odstoupení českého pohraničí Německu. Podle mne větší tragédií než ten Mnichov bylo právě přijetí tohoto ultimáta. Mnichovská konference dala pouze organizační rámec odstoupení území, které již odsouhlasila československá vláda 21. září. Čili ty řeči o nás bez nás nejsou plně pravdivé. Zdá se, že byly uměle šířeny právě politiky, kteří dali k odstoupení souhlas, aby ze sebe smyli vinu. Jinak ale mnichovská dohoda je dle československé ústavy a všech norem mezinárodního práva neplatná od samého počátku, protože československý parlament ji neratifikoval.“

A vojáci se vrátili z pohraničních pevností a mezi nimi i Bohumilův otec: „Vůbec jsme nevěděli, co se v Praze děje. Byl jsem povolán do armády a chtěl bojovat za Československo i za něj popřípadě položit život. Bohužel to vše dopadlo jinak. Musím tady vyzdvihnout úlohu armády, co vím, všichni chtěli splnit svůj úkol, ale její vrchní velitel jim to neumožnil. Já v zákopech na jedné straně

pocítil určité uvolnění, přiznám se, že jsem se bál o život, že vás už neuvidím a vůbec, co s vámi bude. Že se už více neprojdou po Praze, nedám si pivo v nějaký úžasný pivnici nebo kávu v oblíbených kavárnách, neuvidím hrát milovanou Slávii. Ale cítil jsem se plně Čechem, měl jsem tuto zemi moc rád, a tak jsem neváhal proto obětovat život, jít do boje. Proto jsem nad Mnichovem pocítil podobně jako mnoho jiných obrovské zklamání a deziluzi. No já jsem se vrátil a Beneš odstoupil a odjel, i když se neví, jaké budou naše hranice, nevíme, kde bude plebiscit, a nevíme, o jakém dalším území rozhodne mezinárodní výbor, že ještě případně k německé říši bez hlasování. To se mi zdá dost hrozný, protože kapitán má z potápějící se lodi utíkat jako poslední a ne jako první.“

A pořád se o situaci diskutovalo doma, ve škole, v práci, v hospodě, na ulici.

Doma se tím zabýval hlavně Bohumilův otec, který po návratu z mobilizace získával další informace: „To to teda dopadlo. Tady čtu v novinách, že mnichovská dohoda, kterou Československo přijalo, nebyla dodržena. Výsledky berlínské komise, která dohodu měla dále konkretizovat a upřesnit, jsou neslýchaným diktátem, protože nebyl vzat za základ skutečný stav v jednotlivých krajích, nýbrž národnostní mapa podle sčítání obyvatel z roku 1910. K říši tak případně území, kde měli Němci většinu, to je více než 50 %, v onom roce 1910. To bylo období nejkrutějšího útlaku, kdy české kraje byly vydány nejnásilnější germanizaci, kdy bylo falšováno sčítání ve prospěch Němců. Píše se tady, že diktát velmocí roztrhal tisícileté hranice, dané Bohem a psané krví našeho národa, rozmetal přirozený hospodářský

celek, rozerval železniční a silniční spoje a nyní chce vyrvat z našeho středu milion našich lidí a obětovat je třetí říši.“

„Ale to není pravda,“ doplňoval Bohumil, „u nás ve škole to podrobně zkoumali a tvrdí, že když se pozorně podíváte do map, tak můžete zjistit, že ty zmrzačený hranice nejsou podle sčítání z roku 1910, nýbrž dle sčítání z roku 1890. Kdy ten útlak byl ještě daleko větší.“

„Vy to takhle rozebíráte ve škole?“

„No jo, profesor zeměpisu si přinesl mapu republiky a fixem zakresloval nové hranice a komentoval to: „Tak tady máme nový státní útvar, Česko-Slovenskou republiku. Ta proti původnímu Československu přišla o třicet procent území s více než třetinou populace, současně přibližně milion čtyři sta tisíc Čechů, Slováků a Rusínů zůstalo v zabraných územích. Dále se ztratily dvě pětiny průmyslové kapacity, obzvláště těživá byla ztráta palivových a energetických odvětví. Velké ztráty postihly také zemědělství a lesnictví. Slovensko bylo zbaveno zemědělsky produktivních oblastí na jihu země. Zábory území narušily dopravní infrastrukturu, a to zejména důležité komunikace spojující české země se Slovenskem a Podkarpatskou Rusí. Je přerвано železniční spojení Prahy, a kreslil tady čáry, s Domažlicemi, Prahy s Brnem, Brna s Bratislavou, Prahy s Olomoucí a s Ostravou, Prahy se Slovenskem jak přes Bohumín, tak přes Bratislavu.“

To otce evidentně rozčílilo: „Je to hrůza, já na to vůbec nemůžu myslet, to by mě ranila mrtvice. A je dobře, že to ve škole rozebíráte. Asi většina profesorů nesouhlasí s tím, co se stalo.“

„Jasně, všichni nadávají. Dokonce i profesor němčiny nás politoval, ale nezapomněl podotknout, že Němcům by se něco podobného stát nemohlo, ti by si to nenechali líbit a bojovali by.“ „No jo, tak voni jsou velká země, a i když byli teď dost voslabený, tak jsou přeci jenom pořád silný.“

II.

Dne 30. září 1938 tak vzniká nový státní útvar, kterému se říkalo druhá republika a oficiálně se nazýval Česko-Slovenská republika.

Ohledně názvu nového státu probíhala živá diskuze. Příznačné pro návrhy bylo, že nezobrazovaly nějaké české tradice, ale spíše nové slovanské poslání státu, například Spojené státy slovanské. Hledělo se na to, aby návrhy vystihovaly složení státu, jeho zeměpisnou polohu, kmenovou příslušnost obyvatel a jednotu slovanských států. Třeba Svaz slovanských zemí s tím, že v současné době by šlo o zem českou, moravskou, slovenskou a podkarpatskou a přitom název ponechává dalekosáhlé možnosti, neboť by k němu mohly přistupovat později další slovanské země.

Samozřejmě se všude také hodně mluvilo o politice. Národní katastrofa byla často spojována s množstvím působících politických stran. Prohlašovalo se, že takový systém nemůže nic pozitivního dát. Byly silné tlaky na rozpuštění politických stran s odůvodněním, že za dvacet let nedokázaly nic jiného, než rozložit národ na množství stran vzájemně se potírajících. Komunistická strana byla zakázána. Sociální demokracie ustavila Národní stranu práce. Ostatní české politické strany se samy dobrovolně rozešly, jejich zbytky založily fašistickou stranu Národní jednoty. Zjednodušení politických poměrů se mělo dosáhnout vytvořením jediné strany Národního souručenství. Mládež některých levicových stran nesouhlasila s připravovanou velkou stranou, ve které všechny ostatní splynou. Slovenské politické strany

uzavřely žilinskou dohodu, tam se dohodly na návrhu ústavního zákona o autonomii Slovenska.

„Ale nám to nevádí,“ pravil Bohumilův otec, „my v žádný politický straně nejsme. Do politiky nikdy nevstupuj,“ radil, „politika je svinstvo.“

„No někdy je to opravdu šílený. Teď se pustili i do Sokola. Píše se tady, že usnesení posledního valného sjezdu je překonáno dobou a bude nutné je opravit a že sokolstvo musí nalézt odvalu a vzít odvážné koště, aby vymetlo ze svých řad..., ale nevím koho, protože je tam mezera, cenzura to vymazala.“

„No ta cenzura nám dala,“ povídal otec, „v novinách je tady víc bílýho místa než tištěnýho, pouze sport je celý plný. No alespoň že máme v novinách inzeráty. Já tady čtu v Národní politice inzerát přes celou zadní stranu velkým písmem: Podle Magistrátu hlavního města Prahy jsem při provozu živnosti obchodní v září 1938 podbízel značkové zboží, a tak se dopustil zakázaného jednání jakožto nekalé soutěže. Oznamuji svým zákazníkům, že podávám proti tomuto nálezu stížnost zemskému úřadu, poněvadž podle mého přesvědčení plním své povinnosti a v důsledku svých nových nákupů jsem prodával za svoje dosavadní levné ceny. No a takových inzerátů je všude spousta. A tady zase inzerát podporující český zboží, velký na poslední straně: Svůj k svému, dává se na povšimnutí jediná československá továrna v ČSR, továrna jemné mechaniky Ing. Šídlo umožňuje, že již zítra nemusíte kupovat cizí zboží, když stejně dokonalé dostanete z rukou českých dělníků. Nezapomeňte, že i vaše existence je závislá na českých lidech.“

„V těch inzerátech se dneska dočteme věci,“ reagoval Bohumil. „Já tady mám taky Národní politiku s velkým inzerátem: Pravdou proti lžím. V poslední době byli jsme napadeni nepřátelskými záškodníky naprosto lživou propagandou a podlým udavačstvím rozšířili o nás naši nepřátelé záměrné a nepravdivé zprávy, které se snaží přesvědčit veřejnost, že jsme financováni židovským kapitálem. Ve své lživosti dále tvrdí, že nejsme národně uvědomění Češi a árijci. Zrazují naše zákazníky od nákupu v našem závodě tvrzením, že jsme vyprodali sklady. Prohlašujeme v plném vědomí zodpovědnosti, že Matěj Prokop, syn barvíře látek, a Josef Čáp, syn strojníka cukrovaru, rodák z Humpolce jsou a vždy byli Čechy a křesťany a ve svém závodě zaměstnáváme pouze český personál. Ti, co šíří nepravdivé pomluvy, tím chrání špatné následky rozvratné činnosti nepřátelských živlů poškozujících naše národní hospodářství. Závěrem ještě sdělujeme na adresu pomlouvačů, že vyplatíme 100 000 Kč tomu, kdo nás usvědčí ze lži, obchodní dům suken, Prokop a Čáp, Praha 2, Václavské náměstí 64.“

„No jo, a já tu zase mám článek, který začíná takto: Tvrzení, že v úvodních doktora Františka Bauera nic není slovanského původu a jen se zabývá otázkami slovanské myšlenky, v dnešní době, kdy vidíme, že každý náš zájem je cizí zájmu lidí, kteří nejsou naší krve. Tyto věci nejsou vůbec pravdou, poněvadž pravdou je, že doktor František Bauer, redaktor Národní politiky, je slovanského původu, z české rodiny, která již od nepaměti žije v českém Turnově a je ryze česká křesťanská rodina po celé generace. Je známo, že žádný z příslušníků této rodiny nebyl ani není příslušníkem jiné rasy ani

národa nebo národnosti. Je pravda, že doktor František Bauer měl české školy a česká studia a že kdekoliv působil zejména svou novinářskou činností v politice, pracoval vždy pro zájem českého národa.“

„Teď jsou takové akce,“ pokračoval otec, „podporující národní český ráz Prahy. Téměř všechny časopisy a v nich dosti čtenářů se tím zabývají. Národní ráz Prahy má podpořit i změna německých nebo židovských jmen na česká. K tomu prý přispívají i oznámení uveřejněná v obchodním rejstříku. Například u firmy dovoz hedvábí Winternitz byla majiteli firmy Leo Winternitzovi povolena změna příjmení a jmenuje se nyní Leo Veselský a vymazává se prokura Samuel Winternitz.“

„To je spíš úsměvný, ale my jsme o tom hodně diskutovali v hodinách češtiny. Například nyní místní rada Prahy 1 až 8 rozhodla o zákazu některých cizojazyčných nápisů s tím, že je nutno trvat na odstranění a dalším nepoužívání cizojazyčných pojmenování a českých zkomolenin ve firmách a reklamě, neboť je třeba, aby hlavní město Praha bylo po jazykové stránce úplně české a bylo zbaveno zbytečných nedůstojných a zatěžujících znaků císařství. Například se zakazují nápisy restaurant, bar, koloniál, autodílny, autopotřeby, fotostudio, fotopotřeby, dentista, bonbony, dezerty. To náš profesor uvítal, považuje to za docela dobrý, protože máme jistě spoustu krásných českých slov anebo můžeme i nějaká další vymyslet.“

„Jo, ale já myslím, že někdy ta česká slova mohou znít směšně, když se vymýšlí a všude ve světě je zavedenýho něco jinýho.“

„Já si to myslím taky, nic by se nemělo přehánět.“

„No prostě se to celé tak nějak obrátilo, dříve problémy měli Češi a navrch měli Němci, a tak se česká jména předělávala na německá. Například jednoduché v se měnilo na dvojité w.“

„No,“ reagoval Bohumil, „třeba se jednou zase budou místo českých jmen dávat ruská nebo anglická. A podobně i nápisy na obchodech.“

„No to dost pochybuju, i když vlastně možný je všechno. Ruská, to bych snad chápal, to jsou Slovani jako my, ale anglická nebo americká? To jsou přeci Germáni.“

Bohumil s Erikou se navzájem navštěvovali v rodinách.

Když tam přišel Bohumil na večeři, tak Eričin otec se velmi znepokojoval současným vývojem. Byl advokát a žid a další perspektivy pro sebe neviděl moc příznivě. Vadilo mu, že hospodářské problémy, které vznikly po ztrátě území, byly svalovány nejen na Němce, ale také na židy: „Píše se například o soumraku české advokacie, třeba, že budou čeští advokáti činití asi jen 10 % proti 90 % advokátů židovských. Důsledkem toho prý čeští advokáti trpí nezaměstnaností a hladem, zatímco německožidovští advokáti získávají stále větší možnosti výdělků. Obdobně je tomu u lékařského stavu a jiných svobodných povolání. Říkají nejsme antisemity, ale nesjedná-li se okamžitě náprava, pak také u nás bude takový antisemitismus, jaký nepoznalo ani Německo. Musíme se zbavit cizinců, aby naši lidé měli co jíst, nemůžeme dál trpět cizince, kteří s námi vyrostli a odmítají vše české.“